

Hon smider silver för både värld och ande

Hon är känd och välkänd, silversmeden med mera Anna-Stina Åberg i Nyköping. Att jag inte skrivit utförligare om henne förut beror på att jag inte vetat vad en silverformgivare gör annat än producerar tekanor, skålar och ljusstakar i blankande silver eller kyrkliga ting som kalkar och paténer.

SÖRMLÄNSKA KONSTNÄRER

Av Olle Bergquist

Efter att ha sett den eleganta utställningen Sörmländsk form på Nyköpings residens våren 2001 har jag tagit mod till mig och vi samtalar nästan en hel dag och jag ser vad hon gjort och gör.

Jag ser nu hur brett hon arbetar i silver, mässing och järn med långt mer skilda ting än jag anat, att hon arbetar för världen och kyrkan och även i glas, porslin och rostfritt stål för rent vardagliga ändamål.

Nå, jag tror att hon menar att också vad hon skapar i kyrkliga och kristna syften ska vara vardagligheter. Vad hon gör här ska likt tro och kyrklighet inte vara reserverat för avlägsna religiösa högtider.

Stark livsnärvaro

Det finns en stark livsnärvaro i vad Anna-Stina Åberg åstadkommer, fast hon tillhör en elit, en skara som inte delar allas vardag. Hon vill delta i troslivet därför att detta måste finnas mitt ibland oss och därför att det behöver hennes och andras engagemang. Hon kan tänka på det mer vardagligt praktiska och det enkelt vackra i de ting vi använder när vi ska äta och dricka. Det ska helst ske på ett estetiskt försvarbart sätt. Självt är hon och hennes miljö en levande estetik.

Hon var 13 när hon insåg att hon måste bli silversmed eller i alla fall arbeta med koppar och mässing när nu silver var så dyrt. Detta fast hon inte ens fått träna med träslöjd i skolan.

Där satt hon i köket med dessa amnen. Hon fick kontakt med en silversmed i Gävle som hette Dal-Erik och han såg på smycken som hon hade gjort och rekommenderade praktik som guldsmed. När hon var 16 år kom hon in på Konstindustriskolan i Göteborg, den som i dag heter Högskolan för design och konsthantverk. Det viktigaste som hon tog med sig därifrån var kanske bekantskapen med läraren Thore Eldh, brorson till skulptören Carl Eldh. När han dött fick hon en möjlighet att överta hans fantastiska verktygssamling från 1700-talet och framåt, verktyg för olika sätt att bearbeta silvret.

Vi står nu i Anna-Stina Åbergs ateljé och jag blir alldeles tagen av de vackra arbetsredskapen, gjorda för länge sedan eller av Eldh själv för det eller det ändamålet. Verktygen ligger tryggt i handen, formerna och tyngd-fördelningen är betingade av syftet. Hon visar mig städ eller "järn" för olika uppgifter och hon slår med en ham-

mare med en viss avsikt för att visa mig och jag ser rörelserna och lyssnar på klangen. För konstnärinnan var det en lycka att överta dessa redskap och lyckokänslan har inte släppt.

Vi talar om hennes material, järn som hon kan blåstra, mässing som är vresigare att jobba med än silver, koppar som är mjukare. Är mässing för vardagligt för kyrkliga arbeten?

Arbetar sig in i kyrkomiljön

Inte alls. Anna-Stina Åberg tar sig an en uppgift i till exempel Slottskyrkan i Stockholm som är guldgänsande. Hon vill arbeta sig in i den kyrkliga miljö som är aktuell och det blir mässing som dessutom kan förgyllas. Hon är noga med att träffa tonen i kyrkorummets, en detalj att arbeta vidare på eller bemöta och skalenshet är viktig. Hon arbetar med miljö och människor och inte mot dem - för att hävda sig själv. Hade hon i stället för Harriet Ebeling smyckat Oppebys kyrkorum i Nyköpings utkant hade det kanske blivit i rostfritt stål. Här i Slottskyrkan blev det ett kors som ser ut som ett krucifix. Den uppståndne Kristus framträder, den närvarande, den Kristus som herrnhutarna ville se - inte den historiske bara.

Blått kom till, Marias färg. Så gjorde Åberg en ljusbärare som står på golvet i mattborstad mässing. Delar är därtill "vattenskurva" vilket är en knepig sak och två sådana delar träds in i varann och så står en gestalt där som en ljusets häroid.

Det har blivit många arbeten för kyrkor, fast Åberg kan även i andra sammanhang bli en smula sakral som den konstnär kan bli som arbetar rent, skalar bort, blir självklar.

Lars Olof Loeld i Strängnäs är ett annat exempel på det. Men Åbergs många åtaganden i kyrkliga rum går nog tillbaka på en gudsupplevelse. Hon gick som ung flicka ofta i kyrkan och en gång drogs hennes ögon till nattvardskalken och nu var hon plötsligt engagerad på ett annat sätt. Hon tänkte på medlen för ändamålet, tvärtom mot vad man pådyvlar jesuiterna: gick det att hålla i kalken, kunde man känna ett yttre samröre med det som skedde i ett inre? Gick kärlet trons väg utan att locka känsla och tankar åt andra håll? Med samma ögon såg hon på dopkannen. Det taktila gick samman med det känslomässiga. Så var det för herrnhutarna förr, de levde med sina sinnen i Gud-Jesus. Åberg är en herrnhutare men det vet hon inte. Allt hon gjort härvidlag minns hon. Allt har ett personligt värde.

Så ska man arbeta, tänker jag.

Övertro på materialet

Vi talar om konstgenrer och material och om den övertro, tron på materialets egen överhöghet, som tyvärr kan påträffas bland främst textil- och glas-konstnärer, akvarellister och installationsmakare. Vad man än gör i dessa fack blir det konst, finns det folk som tror. Övertro finns på andra håll också, även i silverlägret, men frågan faller ju här. Nog har Åberg sett folk som slirar men hon vill inte bedöma konstkolleger. Skulptur och måleri är i sig väsentliga ting för henne men samtida kollegers silverarbeten vill hon inte se. Silver, det är hon själv. Vad andra gör

Silversmeden Anna-Stina Åberg visar sina fantastiska verktyg i verkstaden. Foto: Olle Bergquist

stör henne. Så tänker och känner en konstnär som kan vara mycket kritisk men också givetvis är påverkbar utan att vilja vara det. Påverkbar av gångna tider, till exempel av nattvardskärlens former i det förflutna. Tar hon till sig något från andra epoker är det hur tron uttryckt sig, inte hur formen själv tagit över.

Som antyts råder en sorts andlig functionalism i mycket av det hon gör. Men hon står också för ett mänskligt, organiskt, i alla fall symboliskt tänkande och kännande. Vi talar om hur få de former är som vi har att uttrycka oss med, vi är själva natur och ingår i formvärlden. Självt har hon sett hur ett ansikte blir en kanna och kannan ett ansikte eller rent av en havande kvinna, själv ser jag den mänskliga kroppens former och former som luften och havet gjort eka överallt i hennes konst och jag ser korrespondenser med mänskliga egenskaper som hårdhet och mjukhet. Är hennes former sensuellt böljande kan man alltså också säga att de samtidigt är både högtids- och vardagsakralla såsom tron ska vara, enkla och rena.

Hela livet har hon mött i vad hon skapat: hon har format livsfriser som Munch fast lyckligare än norrmanens, format kannor och skålar för dopvatten, skedar som snart är bar-

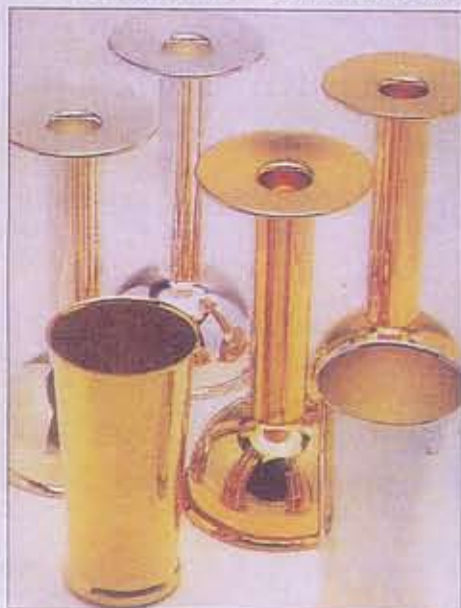
nets första verktyg och ofta jordelivets sista i den sista måltiden. Hon har format nattvardens alla don för ungas och aldres förnyade invigning, processionskrucifix, ljusstakar, brudkronor och altarkors, mycket för prästen och oss andra i templet men även för prästen som fått sockenbud. Sina kalkar har hon visat på utställningar hemma och utrikes och litet förvånande på en utställning, kallad Anden i flaskan, på Vin- och sprithistoriska museet i Stockholm.

Det världsliga

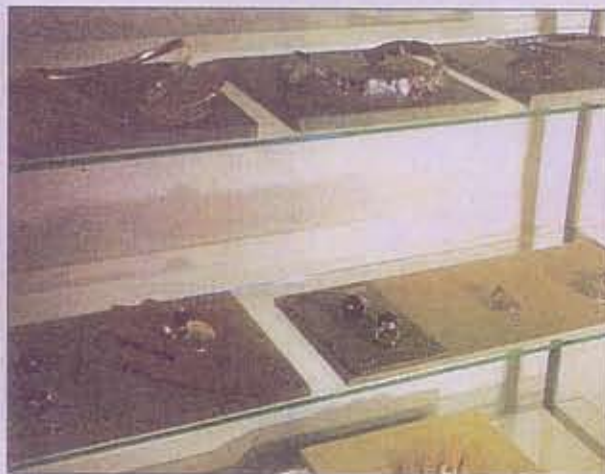
Det världsliga, så. Det fjärrar sig inte så långt från det redan skildrade. Hon har ritat vardagligare användbarheter på många håll, och de har resulterat i arbeten i silver, järn, glas och porslin för våra måltider, vår belysning, vår livsmiljö. Och hon har gjort smycken som kan vara ganska uppseendeväckande. Hon gör vackra ringar som är så stora att det tar tid att se dem - men så ska det ju vara! Hon kan göra halsmycken som ser ut som en tiara eller en kunglig krona men som fått hamna runt halsen när nu krönta huvuden tillhör historien fast en kvinna nog kan känna sig mycket värdig med dem.

Vidare har hon skrivit böcker, inte bara om silver utan också om livskvalitet. I boken med den vitsiga titeln Silverskeden från 1986 går hon tillbaka i tiden och framåt, skildrar arbetet med silver förr och nu, ändamål och tekniker och stilar och hon skriver illustrativt och kunnigt. Hon är representerad litet överallt, i kyrkor, museer och hem, hon har belönats och ställt ut i det ena landet efter det andra så att man inte förstår hur hon orkat - det är med henne och hennes genre som med gobelängtextilare, till exempel: det är inte bara att smälla ihop en väv och så fort en till för nu ska jag ha utställning.

Och en annan sak blir betraktaren också påmind om: när man gör så vackra och svåra ting i svåra material sker det inte bara med ett leende, det sker till priset av onda händer, muskler som värker och rygg som måste vila och hörsel som kan ta stryk. För att inte tala om konstnärens vanliga närmaste granne, otillräcklighetens onda ande. Den har inte rätt på denna starka människa.

Anna-Stina Åberg har formgivit nattvardskärl för ett flertal kyrkor.

Vackra smycken. I ateljéhuset visar Åberg också sina smycken.